Wymagania edukacyjne z historii dla klasy V

Tematlekcji	Zagadnienia	Wymaganianaposzczególneoceny				
		dopuszczająca	**dostateczna**	**dobra**	**bardzodobra**	**celująca**
Półrocze I **Rozdział1.Pierwszecywilizacje**						
1.Życie pierwszychludzi	• pochodzenieczłowieka • różnicemiędzy koczowniczym aosiadłymtrybemżycia • życieczłowieka pierwotnego • epokakamienia,epoka brązu,epokażelaza • początkirolnictwa iudomowieniezwierząt • dawnei współczesne sposobywytapiania żelaza • terminy: *pięściak, hodowla,koczowniczy trybżycia,osiadłytryb życia, rewolucja neolityczna,epoka kamienia,epokabrązu, epoka żelaza*	–przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *koczowniczy iosiadłytrybżycia,pięścia k* – opisujeróżnicemiędzy człowiekiempierwotnym a współczesnym – potrafiwyjaśnić,jakie korzyści daje człowiekowiumiejętność uprawy ziemi i hodowli zwierząt – wyjaśnia, dlaczego narzędziametalowesą lepszeod kamiennych	–poprawnieposługujesię terminami: *pięściak, hodowla,koczowniczytryb życia,osiadłytrybżycia, rewolucjaneolityczna, epokakamienia,epoka brązu,epokażelaza* –przedstawia, skąd wywodząsiępraludzie –opisujeżycieludzi pierwotnych –charakteryzujeepoki kamienia,brązuiżelaza –wyjaśniaznaczenie nabycia umiejętności wskrzeszaniaogniaprzez człowieka	– porównuje koczowniczytrybżycia zosiadłym –wyjaśnia,naczym polegałarewolucja neolityczna –przedstawiadawne iwspółczesnesposoby wytapianiażelaza	– wskazuje umiejętności,których nabycie umożliwiło ludziom przejście na osiadły tryb życia – wyjaśnia skutki rewolucjineolitycznej – wskazujeszlaki, którymi ludność zasiedliłaróżne kontynenty	– wyjaśniapojęcie ewolucji – charakteryzuje kierunkiewolucji człowieka – porównujepoziom cywilizacyjny ludzi w różnych epokach
2.Miasta-państwa Mezopotamii	• Mezopotamiajako kolebkacywilizacji • znaczeniewielkich rzekdla rozwoju najstarszychcywilizacji • osiągnięcia cywilizacyjne mieszkańców Mezopotamii	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *cywilizacja, kanał nawadniający, kodeks* – wyjaśnia, jaką funkcję mogąpełnićrzekiwżyciu człowieka – wskazujenamapie: obszar Mezopotamii	– poprawnieposługujesię terminami: *cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki* – samodzielniewskazujena mapie: obszar	– opisujerolęwielkich rzek w rozwoju rolnictwa, handlu i komunikacji – charakteryzuje i podaje przykłady państw-miastzterenuMezopotamii –wyjaśniaznaczenie kodyfikacji prawa	– objaśniaróżnicę między prawem zwyczajowym askodyfikowanym – tłumaczy, w jaki sposóbpowstawały pierwsze państwa	– przedstawiakraje leżące obecnie na obszarze dawnej Mezopotamii – wymienia współczesne przedmioty,których powstanie było możliwe dzięki osiągnięciomludów

	• powstaniepierwszych państw • zajęciaróżnychgrup społecznych • Kodeks Hammurabiego • terminy:*cywilizacja, Mezopotamia,Bliski Wschód,Babilonia, Sumerowie,kanał nawadniający,kodeks, pismoklinowe,zikkurat, podatki*	–wyjaśniazasadę*oko za oko,ząbzząb*	Mezopotamii,Tygrys, Eufrat,Ur,Babilon –wymienianajważniejsze osiągnięciacywilizacyjne ludów starożytnej Mezopotamii	wżyciu społecznym		Mezopotamii
3.W Egipcie faraonów	• Egiptjakoprzykład starożytnejcywilizacji • EgiptdaremNilu • osiągnięciacywilizacji egipskiej • strukturaspołeczna • wierzeniaEgipcjan jako przykład religii politeistycznej • terminy:*faraon, politeizm,piramidy, hieroglify,mumifikacja, sarkofag*	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *piramida, faraon* – wskazujenamapie: EgiptorazNil – opisujewyglądpiramid – porównujewygląd hieroglifów i pisma współczesnego	– poprawnieposługujesię terminami: *faraon, politeizm, piramidy, hieroglify, mumifikacja, sarkofag* – wymienianajważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej – opisujezakreswładzy faraona	–wyjaśniarolęNilu wrozwojucywilizacji egipskiej – przedstawiastrukturę społeczną Egiptu – podaje przykłady bogówicharakteryzuje wierzenia Egipcjan	–wyjaśniapowiązania międzywierzeniami Egipcjanaich osiągnięciami w dziedzinie budownictwa i medycyny –opisuje,wjakisposób wznoszono piramidy	– opisuje etapy pochówkufaraonów – charakteryzuje najbardziej znane przykłady sztuki egipskiej (Sfinks, Dolina Królów, grobowiec Tutenchamona, popiersieNeferetiti), piramidy w Gizie, świątyniaAbuSimbel
4.W starożytnym Izraelu	• judaizmjako przykład religiimonoteistycznej • biblijnedzieje Izraelitów • DekalogiTora • postacibiblijne: Abraham,Mojżesz, Dawid,Salomon • terminy:*judaizm, Tora,Jahwe,Dekalog, Mesjasz,synagoga, Mesjasz,Ziemia Obiecana,Arka Przymierza,monoteizm,*	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *Tora, Żydzi, Dekalog* – wyjaśnia,oczym opowiada Biblia – wymienianajważniejsze postaci biblijne związane z dziejami Żydów	– poprawnie posługuje się terminami: *judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz, synagoga,Mesjasz,Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, plemię,Palestyna,prorok, ŚwiątyniaJerozolimska* – wskazujenamapie: Palestynę,Jerozolimę – wyjaśnia różnicę pomiędzypoliteizmem a monoteizmem	–opisujegłówneetapy historiiIzraelitów – charakteryzuje judaizm – porównujewierzenia Egiptu oraz Izraela	– charakteryzuje dokonania najważniejszych przywódcówreligijnych i politycznych Izraela (Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon) – wskazuje na podobieństwairóżnice pomiędzy judaizmema chrześcijaństwem	–wyjaśniaterminy: *synagoga,rabin* –podajeprzykład synagogi wewspółczesnejPolsce

	plemię,Palestyna, prorok, Świątynia Jerozolimska					
5.Cywilizacje IndiiiChin	• osiągnięcia cywilizacyjneDalekiego Wschodu • systemkastowy wIndiach • cywilizacjaDoliny Indusu • terminy:*Daleki Wschód,Ariowie,kasta, hinduizm,WielkiMur Chiński,JedwabnySzlak*	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *Daleki Wschód, Wielki Mur Chiński* – wskazujenamapie: Indie,Chiny – przypomocy nauczycielewyjaśnia, dlaczego jedwab iporcelanabyłytowaramipo szukiwanymi naZachodzie	– poprawnie posługuje się terminami:*DalekiWschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński, JedwabnySzlak* – wymienia osiągnięcia cywilizacjidolinyIndusu – wymieniaosiągnięcia cywilizacji chińskiej – wyjaśnia,kiedynarodziło się cesarstwo chińskie	–opisujesystem kastowywIndiach – charakteryzuje wierzeniahinduistyczne	– charakteryzujerolę Jedwabnego Szlaku wkontaktachmiędzy WschodemaZachodem – przedstawia terakotową armię jakozabytekkultury chińskiej – wymieniaiwskazuje namapie:rzeki:Indus, Huang He, Jangcy	– charakteryzuje buddyzm –opowiadao filozofii Konfucjusza
6.Odhieroglifów do alfabetu	• powstaniepismai jego znaczeniedlarozwoju cywilizacji • pismoaprehistoria i historia • terminy: *papirus, tabliczkigliniane,pismo obrazkowe, pismo klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet łaciński*	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *pismo obrazkowe, hieroglify, alfabet, pismo alfabetyczne* – wyjaśnia,doczego służy pismo – charakteryzujepolskie pismo jako przykład pisma alfabetycznego	–poprawnieposługujesię terminami:*papirus, tabliczkigliniane,pismo obrazkowe,pismoklinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne,alfabet łaciński* – wyjaśnia,wjakisposób umiejętność pisania wpłynęła na dalsze osiągnięcia człowieka – porównujepismo obrazkoweialfabetyczne –wyjaśniazwiązekmiędzy wynalezieniempisma ahistoriąiprehistorią –omawiaprzyczyny wynalezieniapisma	–wskazujeróżne przykładysposobów porozumiewaniasię międzyludźmi iprzekazywania doświadczeń – przyporządkowuje różnerodzajepismado cywilizacji, które je stworzyły – wymieniaprzykłady materiałówpisarskich stosowanych wprzeszłości	–wyjaśnia,wjaki sposóbpismo obrazkowe przekształciłosię w klinowe – przedstawiagenezę współczesnegopisma polskiego – wyjaśnia,jakiebyły trudności zodczytywaniempisma obrazkowego	–podajeprzykłady narodów,które posługującsiępismem sięgającymtradycją dopismagreckiegooraz do łaciny – opowiada o przykładach alternatywnychjęzyków umownych (alfabet Morse'a,językmigowy)

* Tajemnice sprzedwieków– Jak odczytano pismoEgipcjan?	• wyprawaNapoleona do Egiptu • hieroglify–literyczy słowa? • postaci:JeanF. Champollion • terminy:*Kamień z Rosetty*	–przypomocy nauczycielawyjaśnia, dlaczego po wielu stuleciach ludzie nie potrafili odczytać hieroglifów	–wyjaśnia,naczym polegały trudności wodczytaniuhieroglifów	– charakteryzuje iprzedstawiaznaczenie Kamienia z Rosetty –wyjaśnia,jakudałosię odczytać hieroglify	– przedstawia postać orazdokonaniaJeanaF.C hampolliona	– wyjaśnia, jaki był wpływ wyprawy NapoleonadoEgiptu oraz odczytania hieroglifów na pojawienie się egiptologii
Rozdział2.StarożytnaGrecja						
1. Demokratyczne Ateny	• warunkinaturalne Grecji • życiewgreckiejpolis • cechy charakterystyczne demokracjiateńskiej • Perykles – najwybitniejszy przywódca demokratycznychAten • terminy:*Hellada, Hellenowie,polis, demokracja, zgromadzenieludowe, akropol,agora* • postacihistoryczne: Perykles	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *demokracja, zgromadzenie ludowe* – przy pomocy nauczyciela opisuje wyglądgreckiegopolis i życie w nim na przykładzie Aten	– poprawnie posługuje sięterminami:*Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, zgromadzenie ludowe, akropol, agora* – wskazujenamapie: Grecję,Ateny – wyjaśniaznaczenie terminu *demokracja*i charakteryzuje demokrację ateńską	–wyjaśniawpływ warunkównaturalnych Grecjinazajęcialudności orazsytuacjępolityczną (podział na polis) – wyjaśnia,kimbył Perykles – opisuje,ktoposiadał prawa polityczne w Atenach	–wskazuje podobieństwairóżnice międzydemokracją ateńskąawspółczesną demokracją parlamentarną	–wyjaśnia,wjaki sposóbkulturagrecka rozprzestrzeniłasię wbasenieMorza Śródziemnego
*2.Spartai wojnyz Persami	• ustrójispołeczeństwo starożytnejSparty • cechyietapy wychowania spartańskiego • powstanieirozwój imperium perskiego • wojnygrecko-perskie • terminy:*Persowie, danina,sojusz,hoplita, falanga* • wydarzenia:bitwapod Maratonem,bitwapod	–przypomocy nauczycielaposługujesię terminami:*danina,sojusz* – przy pomocy nauczycielaprzedstawia cele i charakter wychowania spartańskiego	– poprawnie posługuje się terminami: *danina, sojusz,hoplita,falanga* – przedstawiacele icharakterwychowaniasp artańskiego – wyjaśnia, dlaczego Spartan uważano za najlepszych wojownikówgreckich – wskazujenamapie: Spartę,Persję – wyjaśnia,kimbyli	–charakteryzujeustrój ispołeczeństwostarożytnejSp arty – posługujesię wyrażeniami: *spartańskie warunki,mówićlakonicznie* – wyjaśniaprzyczyny iopisujeprzebiegwojeng recko-perskich – wskazujenamapie: Maraton, Termopile, Salaminę – zaznaczanaosiczasu	–opisuje,wjakisposób walczylistarożytni Grecy – wyjaśnia genezę biegówmaratońskich – tłumaczy znaczenie zwrotu:*wrócićztarczą lub na tarczy*	–porównujeustroje AteniSparty –opisujeprzebiegbitwy podTermopilami ioceniapostaćkrólaL eonidasa

	Termopilami,bitwapod Salaminą • postacihistoryczne: Dariusz, Kserkses, Leonidas		Dariusz,Kserkses i Leonidas	daty:490r.p.n.e., 480 r. p.n.e.		
3.Bogowieimity	• wierzeniastarożytnych Greków • mitygreckie • najważniejsigreccy bogowie:Zeus,Hera, Posejdon,Afrodyta, Atena,Hades,Hefajstos, Ares,Apollo,Hermes • Homerijegodzieła– *Iliada*i*Odyseja* • terminy:*Olimp*,*mity*, *heros*,*Partenon*, *Herakles*,*Achilles*, *Odyseusz*,*wojna trojańska*,*końtrojański* • postaćhistoryczna: Homer	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *mity*, *heros* – przypomocy nauczyciela charakteryzuje najważniejszychbogów greckich	– poprawnie posługuje się terminami: *Olimp*, *mity*, *heros*, *Partenon*, *Herakles*, *Achilles*, *Odyseusz*,*końtrojański* – przedstawiawierzenia starożytnych Greków – wskazujenamapie: górę Olimp, Troję – wyjaśnia,kimbył Homer	– charakteryzuje najważniejszych bogów greckich: opisuje ich atrybutyidziedzinyżycia, którym patronowali – omawiaróżnemity greckie – przedstawiatreść*Iliady* i*Odysei* – wyjaśnia współczesne rozumieniewyrażenia:*końtrojański*	–opisujewybrane miejscakultu starożytnychGreków – omawia znaczenie wyroczni w życiu starożytnychGreków	– wyjaśnia nawiązujące do mitologii związki frazeologiczne (frazeologizmy mitologiczne): *objęcia Morfeusza*, *stajnia Augiasza*, *syzyfowa praca*,*mękiTantala*,*nić Ariadny* – opisujearcheologiczne poszukiwaniamitycznej Troi
4.Kultura starożytnejGrecji	• wspólneelementy wkulturze greckich polis • najważniejsze dokonaniasztuki greckiej • narodzinyteatru greckiego • znaczeniefilozofii wstarożytnejGrecji inajwybitniejsi filozofowie • greckamatematyka imedycyna • rolasportuwżyciu	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *amfiteatr*, *igrzyska*, *olimpiada*, *stadion* – opisujerolęsportu wcodziennymżyciu – przy pomocy nauczycielaopisuje,jak narodziłsięteatr grecki i jakie było jego znaczeniedlaHellenów	– poprawnieposługuje sięterminami:*Wielkie Dionizje*, *amfiteatr*, *tragedia*, *komedia*, *filozofia*, *igrzyska*, *olimpiada*, *Olimpia*, *stadion*, *pięciobój olimpijski* – wskazujeróżne dziedzinykultury isztukirozwijane wstarożytnejGrecji – opisujecharakter antycznychigrzysk sportowych	– opisujecharaktericele antycznego teatru – przedstawiadokonania nauki greckiej – objaśnia, czym jest filozofia,iprzedstawiajej najwybitniejszych przedstawicieli – wyjaśnia, kim byli: Fidiasz,Myron,Sofokles, Pitagoras,TaleszMiletu, Sokrates, Platon, Arystoteles – zaznaczanaosiczasu datę: 776 r. p.n.e.	– przedstawia współczesnątradycję igrzyskolimpijskich –porównujeigrzyska antyczne zewspółczesnymi	– charakteryzujerolę kultury w życiu społecznym – przybliżapostać i dokonania Archimedesa – podaje przykłady wpływu dokonań starożytnychGrekówna współczesną kulturę inaukę

	starożytnychGreków • terminy: *Wielkie Dionizje*, *amfiteatr*, *tragedia*, *komedia*, *filozofia*, *igrzyska*, *olimpiada*,*Olimpia*, *stadion*, *pięciobój olimpijski* • postaci historyczne: Fidiasz, Myron, Ajschylos, Sofokles, Eurypides,Arystofanes, Sokrates, Platon, Arystoteles,Hipokrates, Pitagoras,TaleszMiletu					
*5.Imperium Aleksandra Wielkiego	• podbojeAleksandra Wielkiego • wojna z Persją (bitwy nadrzeczkąGranik,pod Issos i pod Gaugamelą) • wyprawaAleksandra do Indii • kulturowe skutki podbojówAleksandra Wielkiego • terminy: *imperium*, *falangamacedońska*, *węzeł gordyjski*, *hellenizacja*, *kultura hellenistyczna* • postacihistoryczne: Filip II, Aleksander Macedoński(Wielki)	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminem: *imperium* – uzasadnia,dlaczego Aleksandra nazwano „Wielkim” – określa, na jakim obszarze toczyły się opisywanewydarzenia	– poprawnieposługuje się terminami: *imperium, węzeł gordyjski,hellenizacja* – wskazujenamapie: Macedonię, Persję, IndieiAleksandrię w Egipcie – opisujeprzebieg kampanii perskiej Aleksandra Macedońskiego – opisuje dokonania FilipaIIiAleksandra Macedońskiego (Wielkiego)	– wyjaśnia charakter kulturyhellenistycznej – przedstawia skutki podbojów Aleksandra – zaznaczanaosiczasu daty: 333 r. p.n.e., 331r.p.n.e. – posługujesięterminami:*falanga macedońska*, *kultura hellenistyczna*	– omawiaznaczenie Biblioteki Aleksandryjskiej – charakteryzujesposób walkiwojskAleksandra Macedońskiego	– przedstawiasiedem cudówświata – wymieniapaństwa, które leżą dziś na terenach podbitych przez Aleksandra Wielkiego
* Tajemnice sprzedwieków– Jak wyglądała latarnia morska naFaros?	• siedemcudówświata • konstrukcjalatarni morskiej na Faros	–wyjaśnia,dlaczego wprzeszłościludziemieli problem ze wznoszeniem wysokich budowli	– przedstawia, w jaki sposóbdziałałalatarnia w starożytności	– opisujelosylatarninaFaros	–charakteryzujesiedem cudówświata	–omawiainnywybrany obiekt z listy siedmiu cudówświata starożytnego
RozdziałIII.StarożytnyRzym						

1. Ustrój starożytnego Rzymu	• legendarnepoczątki państwa rzymskiego • zasadyustrojowe republikirzymskiej • społeczeństwo starożytnegoRzymu • dokonaniaGajusza Juliusza Cezara • upadekrepubliki • powstaniecesarstwa rzymskiego • terminy: *Italia*, *monarchia*, *republika*, *senat*, *patrycjusze*, *plebejusze*, *konsulowie*, *pretorzy*, *kwestorzy*, *trybunludowy*,*dyktator*, *cesarz* • postacilegendarne i historyczne: RomulusiRemus,GajuszJuliusz Cezar,OktawianAugust	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *dyktator*, *cesarz* – wskazujenamapie: Rzym – przypomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego symbolem Rzymuzostaławilczyca	– poprawnie posługuje się terminami: *Italia*, *monarchia*, *republika*, *senat*, *patrycjusze*, *plebejusze*, *konsulowie*, *pretorzy*, *kwestorzy*, *trybunludowy*,*dyktator*, *cesarz* – przedstawia legendarnepoczątki Rzymu – wskazujenamapie: Półwysep Apeniński – omawia dokonania GajuszaJuliuszaCezara i Oktawiana Augusta	– charakteryzuje ustrój republikirzymskiejijej główne organy władzy – przedstawiakompetencje najważniejszych urzędów republikańskich – opisujekonfliktspołeczny między patrycjuszami aplebejuszami – zaznaczanaosiczasu daty: 753 r. p.n.e., 44r.p.n.e.	– omawiaprzyczyny oraz okoliczności upadku republiki rzymskiej – porównuje ustroje demokracjiateńskiej irepublikirzymskiej	– wyjaśniaróżnice wrozumieniuterminu *republika*przez Rzymiani współcześnie – przedstawiafunkcje pełnione przez senat wustrojuwspółczesnej Polski
2.Imperium Rzymskie	• podbojerzymskie • ImperiumRzymskie i jego prowincje • organizacjaarmii rzymskiej • podziałcesarstwa • upadek cesarstwa zachodniorzymskiego • terminy: *Kartagina*, *prowincja*, *limes*, *legiony*, *legioniści*, *ImperiumRzymskie*,*pax Romana*, *romanizacja*, *barbarzyńcy*,*Germanie*, *Konstantynopol*, *Hunowie*, *wielka wędrówka ludów*	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *prowincja*, *legiony*, *plemiona barbarzyńskie*, *wielka wędrówka ludów* – przedstawiawygląd iuzbrojenierzymskiegolegionisty	– poprawnie posługuje się terminami: *prowincja*, *legiony*, *romanizacja*, *plemiona barbarzyńskie*, *Germanie*, *Hunowie*, *wielkawędrówkaludów* – wymienia główne prowincjeImperium Rzymskiego – wskazuje na mapie: Kartaginę, granice ImperiumRzymskiego w II w. n.e., Konstantynopol – omawiaetapy powstawaniaImperium Rzymskiego	– opisuje przyczyny podziału cesarstwa na wschodnieizachodnie – opisujeokoliczności upadku cesarstwa zachodniego – zaznacza na osi czasu daty:395r.n.e.,476r.n.e. – zna postać cesarza KonstantynaWielkiego	– wymieniakorzyści oraz zagrożenia funkcjonowania państwaorozległym terytorium – wyjaśnia wpływ kulturyrzymskiejna podbite ludy	– przedstawiapostać Hannibala i wojny punickie – pokazujeprzykłady romanizacji we współczesnejEuropie – przybliża postaci wodzówbarbarzyńskich Attyli oraz Odoakera

3.Życie wWiecznym Mieście	• Rzym jako stolica imperiumiWieczne Miasto • życiecodzienne irozrywkiwRzymie • podziałspołeczeństwa rzymskiego • wierzenia religijne Rzymianinajważniejsze bóstwa • terminy: *bazylika*, *ForumRomanum*,*termy*, *amfiteatr*, *gladiatorzy*, *patrycjusze*, *plebs*, *niewolnicy*, *westalki*	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *amfiteatr*, *gladiatorzy*, *niewolnicy* – przy pomocy nauczycielaprzedstawia warunki życia oraz rozrywki dawnych mieszkańcówRzymu – omawia wierzenia Rzymianiwpływ,jaki wywarłana niereligia Greków	– poprawnie posługuje się terminami: *bazylika*, *Forum Romanum*,*termy*, *amfiteatr*, *gladiatorzy*,*patrycjusze*, *plebs*, *niewolnicy*, *westalki* – wymienia najważniejsze bóstwa czczoneprzezRzymian i określa, jakimi dziedzinami życia się opiekowały – charakteryzujeróżne grupy społeczeństwa rzymskiego	– wyjaśnia,dlaczegoRzym był nazywany Wiecznym Miastem – opisuje, jakie funkcje pełniłoForumRomanum – wymieniagreckie odpowiedniki najważniejszychrzymskich bóstw	– wyjaśnia, dlaczego cesarzerzymscystarali się kierować zawołaniemludu: *chlebaiigrzysk!*	– przedstawia pozostałościPompejów i Herkulanum jako źródła wiedzy o życiu codziennym wstarożytności
4.Dokonania starożytnych Rzymian	• Rzymianiejakowielcy budowniczowie • kultura i sztuka starożytnegoRzymu jako kontynuacja dokonańantycznych Greków • praworzymskieijego znaczenie dla funkcjonowaniapaństwa • najważniejszebudowle w starożytnym Rzymie • terminy: *kopuła*, *akwedukt*, *łuk triumfalny*, *Circus Maximus*, *Koloseum*, *Panteon*,*kodeks*,*Prawo XII tablic*, *Kodeks Justyniana* • postacihistoryczne: Wergiliusz, Horacy	–przypomocy nauczyciela posługuje się terminami:*łuktriumfalny*, *Circus Maximus*, *Koloseum*, *kodeks*	– poprawnie posługuje się terminami: *kopuła*, *akwedukt*, *łuk triumfalny*, *Circus Maximus*, *Koloseum*, *Panteon*,*kodeks*,*Prawo XII tablic*, *Kodeks Justyniana* – wyjaśniapowiedzenie: *Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu*	– uzasadnia i ocenia twierdzenie,żeRzymianie potrafiliczerpaćzdorobku kulturowego podbitych ludów – omawia najwybitniejsze dziełasztukiiarchitektury rzymskiej – wyjaśniarolępraw i przepisów wfunkcjonowaniupaństwa na przykładzie Rzymu – omawia dokonania WergiliuszaiHoracego	– wyjaśnia, dlaczego dobrasiećdrogowajest ważna dla funkcjonowania każdegopaństwa	– opisujewpływprawa rzymskiego na współczesneprawo europejskie – ocenia,które zdokonańRzymian uważa za najwybitniejsze, iuzasadniaswojąodpowiedź

5. Początki chrześcijaństwa	• JezuszNazaretujako twórca nowej religii monoteistycznej • przyczyny prześladowania chrześcijan w starożytnymRzymie • rolaświętychPawła i Piotra w rozwoju chrześcijaństwa • Edyktmediolański i zakończenie prześladowań chrześcijanwcesarstwie • terminy: *Mesjasz, chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież,Biblia−Stary iNowyTestament,Edyktmediolański* • postaci historyczne: JezuszNazaretu,święty Piotr, święty Paweł zTarsu,Konstantyn Wielki	–przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *apostołowie, JezuszNazaretu,biskupi, papież, Biblia − Stary i Nowy Testament*	– poprawnie posługuje sięterminami:*Mesjasz, chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież, Biblia − Stary iNowyTestament,Edyktmediolański* – charakteryzuje działalność apostołów poukrzyżowaniuJezusa – wskazuje na mapie: Palestynę,Jerozolimę, Mediolan – omawianaukiJezusa z Nazaretu oraz dokonania świętego Piotra,świętegoPawła z Tarsu i Konstantyna Wielkiego	– wyjaśnia,czymróżnisię chrześcijaństwo od judaizmu – wyjaśnia, dlaczego władzerzymskieodnosiły się wrogo do chrześcijaństwa – wyjaśnia znaczenie Edyktumediolańskiegodla rozwoju chrześcijaństwa – zaznacza na osi czasu daty:33r.n.e.,313r.n.e.	– opisuje najstarsze symbolechrześcijańskie – wyjaśniazwiązki międzyjudaizmem achrześcijaństwem	– przedstawia dzieje wybranegoświętego(na przykład swojego patrona)
* Tajemnice sprzedwieków– Bursztynowy szlak	• rolaszlaków handlowych wstarożytności • bursztyn i jego znaczenie dla starożytnychRzymian • kontakty handlowe Rzymianzwybrzeżem Bałtyku	– wskazuje na mapie: przebieg bursztynowego szlaku (Pruszcz Gdański, Kalisz,BramaMorawska) – wyjaśnia, czym jest bursztynidoczegosięgo stosuje	–wyjaśnia,dlaczego bursztynbyłceniony przez Rzymian	– wyjaśniarolęszlakówhandlowych	– podaje argumenty za twierdzeniem i przeciw niemu,żemiastoKalisz istniałowstarożytności	– opisuje, jakie ludy żyły na ziemiach polskich w okresie funkcjonowania bursztynowegoszlaku
RozdziałIV.Początkiśredniowiecza						
l.Bizancjum w czasach świetności	• cesarstwobizantyjskie pod panowaniem Justyniana I Wielkiego • dokonaniaJustynianaI	–przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *ikona, freski, mozaika*	– poprawnie posługuje się terminami: *Bizancjum,HagiaSofia,ikona, freski, mozaika*	– wskazuje, jaką rolęwperiodyzacjidziejów odegrał upadek cesarstwa zachodniorzymskiegooraz	– wyjaśnia, w jaki sposób położenie geograficznewpłynęło na bogactwo	– wyjaśnia, jaki wpływ nachrześcijaństwomiał podziałRzymunaczęść zachodnią i wschodnią

	Wielkiego • Konstantynopoljako Nowy Rzym • tradycjagrecka w Bizancjum • osiągnięcianaukowe Bizantyjczyków • upadek Konstantynopola,jego przyczyny i skutki • terminy:*Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika* • postacihistoryczne: Justynian I Wielki		– wskazuje na mapie: Konstantynopol,granice cesarstwabizantyjskiego wczasachJustynianaI Wielkiego – tłumaczy, dlaczego Konstantynopolzaczęto określać Nowym Rzymem – wyjaśniaznaczenie wyrażenia*bizantyjski przepych*	wschodniorzymskiego – charakteryzuje styl bizantyjski w sztuce – podajeprzyczynyiskutki upadku cesarstwa bizantyjskiego – zaznaczanaosiczasu datę upadku Konstantynopola–1453r. – znapostaćJustynianaI Wielkiego – omawia dokonania JustynianaIWielkiego	Konstantynopola – uzasadniatwierdzenie, że Bizancjum połączyło w nauce tradycję zachodniorzymską i grecką – wyjaśnia,jakie znaczeniedlapaństwa ma kodyfikacja praw	–opisuje,jakiezmiany wbazyliceHagiaSofia zostałydokonaneprzez muzułmanów
2. Arabowie ipoczątkiislamu	• pochodzenieArabów • działalnośćMahometa i narodziny islamu • religiamuzułmańska i jej zasady • dżihadipodboje Arabów • kulturainaukaarabska • terminy:*oaza,Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allach, Koran,meczet,minaret, mihrab,minbar,dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska,arabeski* • postacihistoryczne: Mahomet	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *oaza, islam, Allach,Koran,meczet* – przy pomocy nauczyciela wskazuje podstawowe różnice międzychrześcijaństwem a islamem	– poprawnie posługuje się terminami: *oaza, CzarnyKamień,Mekka, Medyna, islam, Allach, Koran,meczet,minaret, mihrab,minbar,dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska,arabeski* – omawianajważniejsze zasady wiary muzułmanów – wskazujenamapie: Półwysep Arabski, Mekkę,Medynęoraz imperium arabskie wokresieświetności	–przedstawiapostać idziałalnośćMahometa – omawiaosiągnięcia Arabówwdziedzinie kultury i nauki wśredniowieczu – charakteryzuje i ocenia stosunekArabówdoludów podbitychwśredniowieczu – zaznaczanaosiczasu datę: 622 r.	– wskazuje na podobieństwairóżnice pomiędzy chrześcijaństwem a islamem – podaje przykłady wpływukultury,nauki ijęzykaarabskiegona Europejczyków	– wyjaśnia,jak zmieniało się nastawienie części muzułmanówdoinnych kultur w średniowieczu i współcześnie – ocenia potrzebę tolerancjireligijnej – wskazuje na podobieństwa i różnice wsposobiepostrzegania dziejów i odmierzania czasu między chrześcijaństwem a islamem

3.Nowepaństwa w Europie	• powstaniepaństwa Franków • cesarstwoKarola Wielkiego • rozwójkulturyinauki w państwie Karola Wielkiego • traktatwVerdunijego skutki – nowe państwaw Europie • RzeszaNiemiecka • terminy:*Frankowie*, *dynastia*, *majordom*, *Karolingowie*, *układw Verdun*, *cesarstwo*, *margrabia*, *marchia*, *możnowładca*, *Rzesza Niemiecka* • postaci historyczne: Chlodwig,KarolMłot, Pepin Mały, Karol Wielki,OttonI	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *dynastia*, *cesarstwo*, *możnowładca* – przypomocy nauczycielawyjaśnia, dlaczegoKarolotrzymał przydomek „Wielki”	– poprawnieposługuje się terminami: *Frankowie*, *dynastia*, *majordom*, *Karolingowie*, *układw Verdun*, *cesarstwo*, *margrabia*, *marchia*, *możnowładca*, *Rzesza Niemiecka* – wskazujenamapie: zasięg terytorialny państwa Franków w czasach Karola Wielkiego,Akwizgran i Rzym	– wyjaśnia,wjakisposób władzę w państwie Frankówprzejęładynastia Karolingów – charakteryzuje rozwój kulturyinaukiwczasach Karola Wielkiego – przedstawia postanowieniatraktatu wVerdunorazjego skutki – zaznacza na osi czasu daty:800r.,843r.,962r. – omawia dokonania: Chlodwiga,KarolaMłota, Pepina Małego, Karola Wielkiego i Ottona I	– wyjaśnia, w jaki sposób doszło do utworzeniaRzeszy Niemieckiej – tłumaczy,dlaczego Karol Wielki jest jednym z patronów zjednoczonejEuropy	– wyjaśnia skąd pochodzipolskiesłowo „król”
4.Konflikt papiestwa zcesarstwem	• wielka schizma wschodniaijejskutki • spóroinwestyturę między cesarzem apapieżemwXI w. • Canossajakomiejsce pokuty cesarza Henryka IV • konkordatwormacki i jego postanowienia • terminy: *dogmaty*, *schizma*,*patriarcha*, *prawosławie*, *ekskomunika*, *inwestytura*, *synod*, *konkordat* • postacihistoryczne: papież Grzegorz VII,	–przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *prawosławie*, *ekskomunika*	– poprawnie posługuje sięterminami:*dogmaty*, *schizma*, *patriarcha*, *prawosławie*, *ekskomunika*, *inwestytura*, *synod*, *konkordat* – wyjaśnia konsekwencje ekskomunikicesarza iopisujeukorzeniesię cesarza Henryka IV w Canossie –przedstawiapostaci: papieżaGrzegorzaVI, cesarza Henryka IV	–wyjaśniaprzyczyny iskutkiwielkiejschizmywsch odniej – wyjaśnia,czymsąreligie, a czym wyznania religijne – przedstawia przebieg sporupomiędzycesarzem a papieżem w XI w. – przedstawia postanowieniakonkordatu w Wormacji – zaznaczanaosiczasu daty: 1054 r., 1077 r., 1122r.	– wyjaśnia,naczym polegał spór o inwestyturę – omawiaprzykładowe różnice pomiędzy Kościołem katolickim a prawosławnym	– przedstawia okolicznościutworzenia Państwa Kościelnego

	cesarzHenrykIV					
5.Wyprawy krzyżowe	• zajęcieZiemiŚwiętej przez Turków • synodwClermont • krucjaty • utworzenieKrólestwa Jerozolimskiego • powstanie zakonów rycerskich: templariuszy,joannitów i Krzyżaków • upadektwierdzyAkka • skutkiwypraw krzyżowych • terminy: *Ziemia Święta*,*synod*,*krucjaty*, *krzyżowcy*, *zakony rycerskie* • postacihistoryczne: papież Urban II	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *krucjaty*, *krzyżowcy*, *zakony rycerskie* – opisujewyglądrycerzy zakonnych	– poprawnie posługuje się terminami: *Ziemia Święta*,*synod*,*krucjaty*, *krzyżowcy*, *zakony rycerskie* – wyjaśniaprzyczyny ogłoszenia krucjat – wskazujenamapie: ZiemięŚwiętąitrasy wybranych krucjat – omawia skutki pierwszejkrucjaty	– przedstawiazakony templariuszy,joannitów i Krzyżaków oraz ich zadania – opisujeskutkiwypraw krzyżowych – przedstawiapostać: UrbanaII – zaznaczanaosiczasu daty: 1096 r., 1291 r.	–omawiaokoliczności zlikwidowaniazakonu templariuszy	– przedstawia informacje,które zzakonówrycerskich funkcjonują współcześnie i jaka obecniejestich rola – oceniarolękrucjat w kształtowaniu się relacji między chrześcijanamia muzułmanami
* Tajemnice sprzedwieków– Skarb templariuszy	• zakontemplariuszy i jego funkcje po zakończeniukrucjat • wzrostznaczenia ibogactwatemplariuszy • przyczynykasacji zakonu • polskieposiadłości templariuszy	– wyjaśnia, do jakich celówzostałpowołany zakon templariuszy	– przedstawia genezę bogactwatemplariuszy – opisujemitskarbu templariuszy	– przedstawia dzieje templariuszy po upadku KrólestwaJerozolimskiego – opisujelosyostatniego mistrza zakonu Jakuba de Molay	–przedstawialegendę o św. Graalu	–wskazujeposiadłości zakonu na obszarze dzisiejszej Polski
Półrocze II **RozdziałV.Społeczeństwośredniowiecza**						

l.System feudalny	• podziałnaseniorów i wasali • społecznadrabina feudalna • podziałspołeczeństwa średniowiecznego na stany • terminy: *feudalizm*, *senior*, *wasal*, *lenno*, *hołd lenny*, *stan*, *przywilej*, *suzeren*, *duchowieństwo*, *chłopi*, *szlachta*,*mieszczaństwo*	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami:*senior*,*wasal*, *hołd lenny*, *przywilej* – przypomocy nauczycielawyjaśnia,na czym polegała drabina feudalna	– poprawnieposługuje się terminami: *feudalizm*, *senior*, *wasal*, *lenno*, *hołd lenny*, *stan*, *przywilej*, *suzeren*, *duchowieństwo*, *chłopi*, *szlachta*,*mieszczaństwo* – przedstawia, jak wyglądałhołdlenny – wymienia i charakteryzuje poszczególnestany wspołeczeństwie średniowiecznym	– omawiaróżnicepomiędzy społeczeństwem stanowym a współczesnym – opisujezależnośćmiędzy seniorem a wasalem	–wyjaśnia,którestany były uprzywilejowane	– wyjaśnia, kim byliwEuropieZachodniej hrabiowieibaronowie
2.Epokarycerzy	• ideałrycerzaijego obowiązki • odpaziado rycerza • życiecodzienne rycerzy • elementywyposażenia średniowiecznego rycerza • kulturarycerska • elementywyposażenia średniowiecznego rycerza • terminy:*rycerz*,*kodeks honorowy*, *paź*, *giermek*, *pasowanie*, *herb*, *kopia*, *ostrogi*	– przy pomocy nauczycielaposługujesię terminami: *rycerz*, *herb*, *kopia*, *ostrogi* – opisujeuzbrojenie rycerzy	– poprawnieposługuje się terminami: *rycerz*, *kodekshonorowy*,*paź*, *giermek*, *pasowanie*, *herb*, *kopia*, *ostrogi* – charakteryzujeideał rycerza średniowiecznego – wyjaśnia,ktomógł zostać rycerzem – opisujeuzbrojenie rycerskie	– opisujeżyciecodzienne rycerstwa – przedstawiaposzczególne etapy wychowania rycerskiego – opisuje ceremonię pasowanianarycerza	–przedstawiahistorię najsłynniejszego polskiego rycerza Zawiszy Czarnego zGarbowa	–przedstawialiterackie ideały rycerskie: hrabiegoRolanda,króla Artura i rycerzy OkrągłegoStołu
* Tajemnice sprzedwieków– Dlaczegorycerze brali udział wturniejach?	• rolaturniejów rycerskich • przebiegturniejów • konsekwencje zwycięstwaiporażki w turnieju • obyczajowość turniejowa	– przy pomocy nauczycielaomawia, zjakimikonsekwencjami wiązała się porażka wturnieju	– przedstawia, w jaki sposóbbylinagradzani zwycięzcy turniejów	–wyjaśnia,dlaczego rycerze byli skłonni uczestniczyćwturniejach	– opisuje przebieg turniejówrycerskich	– wyjaśnia, dlaczego współczesnamłodzież organizuje się wbractwarycerskie ikultywujetradycję rycerską; podaje przykład takiego bractwa

3. Średniowieczne miasto i wieś	• powstanieosad rzemieślniczychi kupieckich • lokacjemiastiwsi • samorządmiejski i jego organy • społeczeństwo miejskie • organasamorządu wiejskiego • wygląd średniowiecznegomiasta • zajęcialudności wiejskiej • terminy:*gród,osada targowa, lokacja, zasadźca, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpolówka,pług,radło, brona*	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *kupcy, rzemieślnicy,rynek,targi, ratusz,pług,radło,brona* – porównuje życie codziennemieszkańców średniowiecznychmiast i wsi	– poprawnie posługuje się terminami: *gród, osadatargowa,lokacja, zasadźca, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi,wójt,burmistrz, rada miejska, ława miejska,ratusz,cech, sołtys, ława wiejska, trójpolówka, pług, radło, brona* – opisuje,gdzieiwjaki sposób tworzyły się miasta – charakteryzujegłówne zajęcia mieszkańców miast – opisujeżycie iobowiązkiludnościwiejskiej	– wyjaśnia,naczym polegałylokacje miastiwsi – przedstawia organy samorządumiejskiego – charakteryzuje różne grupyspołecznemieszczan – wyjaśnia, na czym polegałatrójpolówka	– opisuje wybrany średniowiecznyzabytek mieszczański w Polsce – znajdujeiprzedstawia informacje o założeniu własnej miejscowości	–przedstawiahistorie iokolicznościzałożenia najstarszych miast wregionie
4.Kościół wśredniowieczu	• duchowni w średniowieczu, ich przywilejeiobowiązki • religijnośćdoby średniowiecza • średniowieczne zakony: benedyktyni, cystersi,franciszkanie, dominikanie • życie wśredniowiecznym klasztorze • średniowieczne szkolnictwo • terminy: *zakon, klasztor,opat,reguła*	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *zakon, klasztor, uniwersytet* – przy pomocy nauczycielaomawiażycie w średniowiecznym klasztorze i jego organizację – wyjaśnia,czym zajmowalisiękopiści	– poprawnieposługuje się terminami: *zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści,franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet* – charakteryzujestan duchowny wśredniowieczu – opisujeróżnerole, jakie odgrywali duchowni wspołeczeństwie	– przedstawia najważniejszezakony średniowieczne – wyjaśniaokreślenie *benedyktyńskapraca* – charakteryzuje średniowieczneszkolnictwo – porównujeszkolnictwo średniowieczne iwspółczesne –przedstawiadokonania świętego Franciszka zAsyżu	– porównujezakonykontemplacyjne izakonyżebracze –wyjaśnia,jakąfunkcję w klasztorze spełniają: refektarz, wirydarz, dormitoriumikapitularz	– znajdujeiprzedstawia informacje onajstarszychpolskich kronikarzach: Gallu AnonimieiWincentym Kadłubku – opisujejeden z klasztorów działającychwPolsce, wyjaśnia, jakiego zgromadzenia jest siedzibą,iprzedstawia w skrócie dzieje tego zgromadzenia

	zakonna,benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści,franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet • postaćhistoryczna: święty Franciszek zAsyżu		średniowiecznym			
5. Sztuka średniowiecza	• rolasztuki wśredniowieczu • znaczenie*biblii pauperum* • stylromańskiijego cechy • stylgotyckiijego charakterystyczne elementy • rzeźbaimalarstwo średniowieczne • pismoiminiatury w rękopisach • zabytki średniowiecznewPolsce • terminy: *biblia pauperum, styl romański, styl gotycki, katedra, portal, sklepienie,witraże,łuki oporowe,apsyda,rozeta, przypory, miniatura, inicjał*	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami*: katedra, witraże, miniatura* – przy pomocy nauczycielaomawia zabytki sztuki średniowiecznejwPolsce – wymieniaróżne dziedziny sztuki średniowiecznej	– poprawnie posługuje się terminami: *biblia pauperum,katedra,styl romański, styl gotycki, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał* – wyjaśnia, czym byłaijakiezadaniaspełniała *biblia pauperum*	– charakteryzujestyl romański – omawiacechystylu gotyckiego	– porównuje styl gotyckiiromański – przedstawiaprzykłady rzeźby i malarstwa średniowiecznego	– znajdujeiprzedstawiainformacje o średniowiecznych świątyniachwswoim regionie oraz elementachichwystroju
RozdziałVI.PolskapierwszychPiastów						
l.ZanimpowstałaPolska	• najstarszeosadnictwo na ziemiach polskichw świetle wykopalisk archeologicznych • gród wBiskupinie • SłowianiewEuropie	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *wielka wędrówka ludów, plemię* – przy pomocy nauczycielaopisuje	–poprawnieposługuje sięterminami:*kurhan, kamienne kręgi, Biskupin, wielka wędrówka ludów, Słowianie, Swaróg,*	– przedstawianajstarsze państwa słowiańskie – wymienia państwa słowiańskie, które przyjęły chrześcijaństwowobrządku łacińskim, oraz te, które	– podajeprzykłady tradycjipogańskich zachowanychdoczasów współczesnych – wyjaśnia, w jaki sposóbpowstałalfabet	– wymieniapozostałości bytowania ludów przedsłowiańskichna ziemiach polskich – przedstawia współczesne

	iich kultura • wierzeniadawnych Słowian • pierwszepaństwa słowiańskie • plemionasłowiańskie na ziemiach polskich • terminy: *kurhan*, *kamienne kręgi*, *Biskupin*, *wielka wędrówka ludów*, *Słowianie*,*Swaróg*, *Perun*, *Świętowit*, *plemię*, *Państwo Wielkomorawskie*, *Wiślanie*, *Polanie* • postacihistoryczne: świętyCyryli święty Metody	wyglądosady wBiskupinie	*Perun*, *Świętowit*, *plemię*, *Państwo Wielkomorawskie*, *Wiślanie*, *Polanie* – przedstawia okolicznościpojawienia sięSłowiannaziemiach polskich – charakteryzuje wierzeniaSłowian – wskazuje na mapie: rozmieszczenieplemion słowiańskich na ziemiach polskich	przyjęłyjewobrządku greckim – wyjaśnia rolę, jaką w rozwoju państw słowiańskich odegrali święciCyryliMetody	słowiański	konsekwencje wynikające dla krajów słowiańskichzprzyjęcia chrześcijaństwa wobrządkugreckimlub łacińskim
2.MieszkoI ipoczątkiPolski	• rozwójpaństwaPolan • dynastiaPiastów • panowanieMieszkaI • małżeństwoMieszka z Dobrawą • chrzestPolskiijego skutki • konfliktzmargrabią Hodonemi bitwapod Cedynią • terminy: *książę*, *dynastia*, *Piastowie*, *biskupstwo*,*dyplomacja*, *poganin*, *Dagome iudex* • postacihistoryczne: Mieszko I, Dobrawa	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *książę*, *dynastia* – przypomocy nauczycielawyjaśnia, skądpochodzinazwa „Polska”	– poprawnie posługuje się terminami: *książę*, *dynastia*, *Piastowie*, *biskupstwo*,*dyplomacja*, *poganin*, *Dagome iudex* – wyjaśnia, dlaczego wprzeciwieństwiedo legendarnychprzodków Mieszko I jest uznawany za pierwszego historycznegowładcę Polski – opisuje zasługi MieszkaIiDobrawy – zaznaczanaosiczasu daty: 966 r., 972 r. – wskazuje na mapie: Gniezno, Poznań, Wielkopolskę,granice państwaMieszkaI	– przedstawiaokoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I – wyjaśniaskutkichrztu Mieszka I – opisujestosunkiMieszka I z sąsiadami	–uzasadniatwierdzenie, że przyjęcie chrztuprzez Mieszka I należałodo najważniejszych wydarzeńwdziejach Polski	– omawiadokument *Dagomeiudex*ijego wartość jako źródła historycznego – przedstawia bilans korzyści, jakie mogło przynieśćMieszkowiI przyjęcie chrztu lub pozostanie przy wierzeniachpogańskich

3. Polska Bolesława Chrobrego	• misja biskupa Wojciechaijejskutki • zjazdgnieźnieński ijegokonsekwencje • powstanieniezależnej organizacjinaziemiach polskich • stosunki Bolesława Chrobregozsąsiadami • koronacjaBolesława Chrobrego na króla Polski i jej znaczenie • terminy: *relikwie, zjazd gnieźnieński, arcybiskupstwo,Milsko, Łużyce, Grody Czerwieńskie,koronacja* • postaci historyczne: Bolesław Chrobry, biskupWojciech,cesarz Otton III	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *arcybiskupstwo, koronacja* – przypomocy nauczycielawyjaśnia znaczenie koronacji BolesławaChrobrego	– poprawnie posługuje się terminami: *relikwie, zjazd gnieźnieński, arcybiskupstwo,Milsko, Łużyce, Grody Czerwieńskie,koronacja* – opisujemisjęświętego Wojciecha do pogańskichPrusów – wskazujenamapie: granice państwa BolesławaChrobregona początku jego panowania oraz ziemie przez niego podbite – omawiarolę,jaką w dziejach Polski odegrali: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech,cesarzOtton III – zaznaczanaosiczasu daty: 1000 r., 1025 r.	– przedstawiaprzebieg i znaczenie zjazdu wGnieźnie – opisuje wojny prowadzone przez Chrobregozsąsiadami	– wyjaśnia znaczenie utworzenianiezależnego Kościoła w państwie polskim – opisuje Drzwi Gnieźnieńskiejako przykład źródła ikonograficznego znajstarszychdziejów Polski	–wskazujepozytywne i negatywne skutki polityki prowadzonej przez Bolesława Chrobrego
4. Kryzys iodbudowa państwa polskiego	• kryzys państwa polskiego po śmierci BolesławaChrobrego • panowanieMieszkaII • reformyKazimierza Odnowiciela • Krakówstolicą państwa • politykazagraniczna Bolesława Śmiałego • koronacjaBolesława Śmiałego • konfliktkróla zbiskupemStanisławem i jego skutki • terminy:*insygnia królewskie*	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminem: *insygnia królewskie* – przypomocy nauczycielawyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem”	– poprawnieposługuje sięterminem:*insygnia królewskie* – wyjaśnia,dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem” – wskazujenamapie: ziemie polskie pod panowaniem Kazimierza Odnowiciela – omawia działalność: Mieszka II, Bezpryma, Kazimierza Odnowiciela,Bolesława Śmiałego i biskupa Stanisława	– opisujesytuacjępaństwa polskiego po śmierci BolesławaChrobrego – oceniapostawęBezpryma – przedstawia skutki kryzysupaństwapolskiego – charakteryzujerządy Bolesława Śmiałego	– opisujesytuację międzynarodową wokresierządów BolesławaŚmiałego – wyjaśniaprzyczyny i skutki sporu króla z biskupem Stanisławem	– wyjaśnia przyczyny kryzysu państwa wczesnopiastowskiego – ocenia dokonania MieszkaII,Kazimierza Odnowiciela iBolesławaŚmiałego

	• postaci historyczne: MieszkoII,Kazimierz Odnowiciel,Bolesław Śmiały, biskup Stanisław		–zaznaczanaosiczasu datę: 1076 r.			
5. Rządy Bolesława Krzywoustego	• rządyWładysława HermanaiSieciecha • podziałwładzymiędzy synów Władysława Hermana • bratobójczawojna międzyBolesławem i Zbigniewem • najazd niemiecki na ziemiepolskieiobrona Głogowa • podbójPomorzaprzez Bolesława Krzywoustego • testament Krzywoustegoijego założenia • terminy: *palatyn (wojewoda), testament, zasadasenioratu,senior i juniorzy* • postacihistoryczne: Władysław Herman, Sieciech, Zbigniew, BolesławKrzywousty	–przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *senior ijuniorzy,zasadasenio ratu*	– poprawnieposługuje się terminami: *palatyn(wojewoda), testament, zasada senioratu, senior i juniorzy* – wskazujenamapie: państwo Bolesława Krzywoustego – opisuje postaci: WładysławaHermana, Sieciecha, Bolesława Krzywoustego iZbigniewa –zaznaczanaosiczasu daty: 1109 r. i 1138 r.	– opisujerządyWładysława Hermana i rolę Sieciecha wjegopaństwie – przedstawiaprzebieg konfliktu między Bolesławema Zbigniewem – opisuje niemiecki najazd w1109r.iobronęGłogowa – przedstawia sukcesy Krzywoustegowwalkach z Pomorzanami – omawia przyczyny ogłoszeniatestamentu Krzywoustego	– oceniapostawę Bolesławawobecbrata – wyjaśniazasadę senioratu – wyjaśnia, jakie skutki dla państwa mogą mieć wewnętrznesporyotron	– przedstawiapostać Galla Anonima – wyjaśniaznaczenie dostępu państwa do morza – oceniaszanse izagrożeniawynikające zwprowadzeniazasady senioratu
6.Społeczeństwo w czasach pierwszych Piastów	• grodyiichfunkcje • życiewgrodzieina podgrodziu • sposobyuprawyrolina ziemiach polskich • podziałspołeczeństwa w państwie pierwszych Piastów • zakreswładzy panującego	– posługuje się terminami: *gród, podgrodzie,danina, posługi* – przedstawiawygląd i budowę średniowiecznegogrodu – opisuje sposoby pozyskiwania ziemi uprawnejijejuprawiania	– poprawnie posługuje się terminami: *gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, posługi,osadasłużebna* – charakteryzujegrupy ludności w państwie wczesnopiastowskim – omawiazakreswładzy panującego w państwie	– przedstawiacharakter drużyny książęcej – wyjaśnia powinności ludnościwzględemwładcy	–wyjaśnia,czymsię różnił wojownik drużyny od rycerza	–wskazujeprzykłady nazw miejscowości, które mogły w średniowieczu pełnić funkcjęosadsłużebnych

	• powinnościpoddanych wobec władcy • powstanierycerstwa w Polsce • terminy: *metoda żarowa, gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, posługi,osadasłużebna, wojowie, drużyna książęca*		pierwszychPiastów			
* Tajemnice sprzedwieków– Kto spisywał dzieje Polski?	• źródła historyczne dotyczącepoczątków państwa polskiego • obiektywizmiprawda historyczna	– wymienianazwyźródeł historycznych dotyczących dziejów państwa polskiego za panowaniapierwszych Piastów – tłumaczy konieczność weryfikacjiprawdziwości źródeł historycznych	– przedstawia dokonaniapostaci: GallaAnonima iWincentegoKadłubka	– omawiateoriedotyczące pochodzenia Galla Anonima – wymieniaprzyczyny powstania kronik	– określa ramy chronologiczne wydarzeńopisanych w kronikach Galla AnonimaiWincentego Kadłubka	–przedstawiaprzykład innej średniowiecznej kroniki polskiej
RozdziałVII.PolskawXIII–XVwieku						
l. Rozbicie dzielnicowe	• walki wewnętrzne między książętami piastowskimioprymat w Polsce • utrwalenierozbicia dzielnicowego • osłabienie Polski na areniemiędzynarodowej • sprowadzenie KrzyżakówdoPolski • najazdyMongołów i bitwa pod Legnicą • przemiany społeczneigospodarcze wokresie rozbicia dzielnicowego • terminy:*rozbicie*	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy* – przypomocy nauczycielawyjaśnia, jakie były przyczyny wewnętrznych walk między książętami piastowskimi	– poprawnie posługuje się terminami: rozbicie *dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo,kolonizacja, trójpolówka* – charakteryzuje państwo polskie podczasrozbicia dzielnicowego – wskazujenamapie: podział państwa na różne dzielnice oraz ziemie utracone wokresierozbicia dzielnicowego – omawiapostaci:	– opisujeokoliczności sprowadzenia zakonu krzyżackiegodoPolskioraz konsekwencje tego wydarzenia – omawiaskutkirozbicia dzielnicowego – opisujekolonizacjęna ziemiach polskich	– przedstawiahistorię zakonu krzyżackiego – wyjaśnia,dlaczego książęta dzielnicowi często nadawali przywilejeorazziemię rycerstwu iduchowieństwu	– charakteryzujesposób walki Mongołów – przedstawiadynastię panującą na Pomorzu Gdańskim w okresie rozbiciadzielnicowego

	dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo,kolonizacja, trójpolówka • postaci historyczne: WładysławWygnaniec, Leszek Biały, Konrad Mazowiecki, Henryk Pobożny		WładysławaWygnańca, Leszka Białego, Konrada Mazowieckiego, HenrykaPobożnego –zaznaczanaosiczasu daty: 1226 r., 1227 r., 1241r.			
2.Zjednoczenie Polski	• koronacjaiśmierć Przemysła II • panowanieWacławaII • rolaarcybiskupów gnieźnieńskich ijednolitejorganizacjikościelnej wzjednoczeniudzielnic polskich • przejęciewładzyprzez Władysława Łokietka ijego koronacja • rządyWładysława Łokietka • konfliktŁokietka zKrzyżakamiibitwa pod Płowcami • terminy:*starosta, Szczerbiec* • postaci historyczne: PrzemysłII,arcybiskup JakubŚwinka,Wacław II,WładysławŁokietek	–przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *starosta, Szczerbiec*	– poprawnie posługuje sięterminami:*starosta, Szczerbiec* – wskazuje na mapie: granice państwa polskiego za panowania Władysława Łokietka, ziemieutraconenarzecz Krzyżaków – omawia postaci: Przemysła II, arcybiskupa Jakuba Świnki, Wacława II, WładysławaŁokietka – zaznaczanaosiczasu daty: 1295 r., 1309 r., 1320r.,1331 r.	– przedstawia próby zjednoczeniaPolskiprzez książąt śląskich oraz PrzemysłaII – opisuje, w jakich okolicznościachWładysław Łokietek utracił Pomorze Gdańskie – przedstawia działania WładysławaŁokietkana rzeczzjednoczeniakraju – opisujeprzebiegkonfliktu Władysława Łokietka zKrzyżakami	– wyjaśnia, jaką rolę wzjednoczeniukraju odegrał Kościół katolicki	– przedstawia wyobrażenienatemat świętego Stanisława jako patrona zjednoczenia kraju
3. Czasy Kazimierza Wielkiego	• polityka dyplomacji KazimierzaWielkiego • pokój z zakonem krzyżackimwKaliszu • przyłączenienowych ziem do państwa polskiego	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami*: uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska* – przy pomocy nauczycielatłumaczy,	– poprawnieposługuje się terminami: *uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska* – wskazujenamapie: granice monarchii	– przedstawiaiocenia postanowieniapokoju w Kaliszu – charakteryzujereformy Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia,wjakisposób Kazimierzdbałoobronność	– wyjaśnia,dlaczego KazimierzWielkiza najważniejsze uznał reformywewnętrzne państwa – tłumaczy,jakie znaczenie miało	– przedstawiaceleoraz konsekwencje układu dynastycznego zawartego przez Kazimierza Wielkiego z Węgrami – wyjaśnia,dlaczegosól

	• reformyKazimierza Wielkiego • umocnieniegranic polskiego państwa • utworzenie Akademii Krakowskiejiskutkitej decyzji • zjazdmonarchów w Krakowie • ucztauWierzynka • terminy: *uniwersytet, OrleGniazda,Akademia Krakowska* • postaćhistoryczna: Kazimierz Wielki	cozdecydowało o przyznaniu Kazimierzowiprzydomka „Wielki” – wyjaśnia znaczenie słów, że Kazimierz Wielki: *zastał Polskę drewnianą,azostawiłmu rowaną*	KazimierzaWielkiego i ziemie włączone do Polski przez tego władcę –zaznaczanaosiczasu daty: 1333 r., 1343 r., 1364r.	państwa	założenieAkademii Krakowskiej –wyjaśniaznaczenie uczty u Wierzynka	należała niegdyś do najdroższychtowarów –przedstawiawybrany zamek wzniesiony wczasachKazimierza Wielkiego
4.Uniapolsko-litewska	• koniec dynastii Piastównapolskim tronie • rządyAndegawenów w Polsce • uniapolsko-litewska w Krewie • wielkawojna zzakonemkrzyżackim ibitwapod Grunwaldem • Ipokój wToruniu • uniawHorodle • terminy: *Andegawenowie,unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie,Jagiellonowie* • postaci historyczne: Ludwik Węgierski, Jadwiga, Władysław Jagiełło, wielki książę Witold, Paweł Włodkowic,Ulrichvon Jungingen	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminem: *unia personalna* – przedstawiadynastię zapoczątkowanąprzez Władysława Jagiełłę – przy pomocy nauczyciela opisuje przyczyny i przebieg wielkiejwojnyzzakonem krzyżackim	– poprawnieposługuje się terminami: *Andegawenowie, unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie,Jagiellonowie* – wyjaśniaprzyczyny zawarciauniipolsko-litewskiej – opisujeprzebiegbitwy pod Grunwaldem – wskazujenamapie: granice Wielkiego KsięstwaLitewskiego, Krewo, Horodło, Grunwald,Toruń – opisuje postaci: LudwikaWęgierskiego, Jadwigi, Władysława Jagiełły, wielkiego księciaWitolda,Pawła Włodkowica, Ulricha von Jungingena – zaznacza na osi czasu daty:1385r.,lata1409–	– przedstawiaokoliczności objęcia tronu polskiego przez Jadwigę – wymieniapostanowienia unii w Krewie – przedstawia postanowieniapokoju w Toruniu – wyjaśnia zasady współpracymiędzyPolską aLitwąustalonewzapisach unii w Horodle	– charakteryzuje stanowisko polskiej delegacjinasoborze w Konstancji – wyjaśnia, dlaczego Akademia Krakowska zostałaprzemianowana na Uniwersytet Jagielloński	–uzasadniatwierdzenie, że poglądy Pawła Włodkowica na temat wojen religijnych są aktualne także dzisiaj

			1411,1410r.,1413r.			
* Tajemnice sprzedwieków– Jaką bitwę namalował Jan Matejko?	• okolicznościpowstania obrazu *Bitwa pod Grunwaldem* • Jan Matejko jako malarzdziejówPolski • obrazyjakoźródło wiedzyhistorycznej • znaczenie*Bitwypod Grunwaldem*	–przedstawia,kimbył Jan Matejko	– wyjaśnia, w jaki sposób Jan Matejko przygotowywałsiędo namalowania obrazu	– wyjaśnia, dlaczego podczasIIwojnyświatowej Niemcom zależało na zniszczeniudzieła	– wymienia cele namalowania obrazu *BitwapodGrunwaldem* – omawianieścisłościw przekazie historycznym obrazu *Bitwa pod Grunwaldem*	– wyjaśnia, jakie warunki powinno spełniaćdziełosztuki, aby można je było traktowaćjakoźródło historyczne – omawiainnedzieło Jana Matejki
5. Czasy świetności dynastii Jagiellonów	• okolicznościzawarcia uniipolsko-węgierskiej • bitwapodWarną • panowanieKazimierza Jagiellończyka • wojnatrzynastoletnia • IIpokójtoruńskiijego postanowienia • panowanieJagiellonów wCzechach i na Węgrzech • terminy: *Związek Pruski, wojna trzynastoletnia,Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żołd* • postacihistoryczne: Władysław III Warneńczyk,Kazimierz Jagiellończyk,Zbigniew Oleśnicki	– przypomocy nauczycielaposługujesię terminami: *wojska zaciężne, żołd* – przy pomocy nauczyciela opisuje okolicznościśmierci Władysława Warneńczyka – przypomocy nauczycielawyjaśnia, dlaczegodlaPolskiważne stało się odzyskanie dostępu do morza	– poprawnieposługuje sięterminami:*Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żołd* – wskazujenamapie: Węgry,Warnę,Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, państwa rządzone przez Jagiellonówwdrugiej połowie XV w. – omawiadokonania: Władysława III Warneńczyka, Zbigniewa Oleśnickiego i Kazimierza Jagiellończyka – zaznaczanaosiczasu daty: 1444 r., 1454 r., 1466r.	– przedstawiaokoliczności zawarcia unii polsko-węgierskiej – charakteryzujerządy KazimierzaJagiellończyka – opisujeprzebiegwojny trzynastoletniej – przedstawia postanowieniaIIpokoju toruńskiego	– wyjaśnia,dlaczego doszłodozawiązania Związku Pruskiego – porównuje postanowieniaIiII pokojutoruńskiego – uzasadniatwierdzenie, że odzyskanie dostępu do morza miało przełomoweznaczenie dla rozwoju polskiej gospodarki	– przedstawia Jana Długoszajakohistoryka i wychowawcę przyszłychkrólów Polski – wyjaśnia, dlaczego wojska zaciężne pod koniecśredniowiecza zastąpiły w bitwach tradycyjne rycerstwo

6. Monarchia stanowawPolsce	• monarchia patrymonialnaistanowa • wpływprzywilejów nadawanych przez władcę na osłabienie władzy królewskiej • przekształceniesię rycerstwawszlachtę • przywilejeszlacheckie i ich konsekwencje dla władzy królewskiej • ukształtowaniesię sejmu walnego • konstytucja*Nihilnovi*i jej znaczenie dla ustroju Rzeczypospolitej • terminy: *monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna,konstytucja sejmowa, sejm walny, izbaposelska,senat*	–przypomocy nauczycielaposługujesię terminami:*szlachta,sejm walny, izba poselska, senat*	– poprawnieposługuje się terminami: *monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna, konstytucja sejmowa, sejm walny, izba poselska, senat* – przedstawia sejm walnyorazjegoskład – zaznaczanaosiczasu daty: 1374 r., 1505 r.	– wyjaśnia, w jaki sposób rycerstwoprzekształciłosię w szlachtę – wyjaśnia,wjakisposób szlachta uzyskała wpływ na sprawowanie rządów w Polsce – przedstawia najważniejszeprzywileje szlacheckie – wyjaśniaznaczenie konstytucji*Nihilnovi*	–przedstawia, kiedy iwjakisposóbdoszło doutworzeniastanów w Polsce – tłumaczyróżnice międzymonarchią patrymonialną astanową – wyjaśnia, jaka jest geneza nazw obu izb sejmu walnego: izby poselskiejorazsenatu	–ocenia,jakieszanse ijakiezagrożenieniosło za sobą zwiększenie wpływu szlachty na władzę